OKSFORDDAUNAS AITU ŠĶIRNES

AUDZĒŠANAS PROGRAMMA

(Precizēta 01.02.2022.)

2019.

Audzēšanas programma sagatavota un apstiprināta saskaņā ar Latvijas Republikā spēkā esošiem normatīvajiem dokumentiem.

Programmu izstrādāja: Dr. agr. Daina Kairiša, Ilze Miķelsone, Harita Eglīte, Aija Šneidere

SATURS

Audzēšanas programmā lietoto terminu skaidrojums 4
IEVADS 5
1. Audzēšanas programmas virsmērķis, mērķi un uzdevumi 5
1.1. Audzēšanas programmas virsmērķis 5
1.2. Mērķi: 5
1.3. Uzdevumi: 5
2. Oksforddaunas aitu šķirnes raksturojums 5
3. Aitu identifikācijas sistēma 7
4. Šķirnes aitu izcelsmes reģistrēšana 7
5. Aitu snieguma pārbaude un ģenētiskās kvalitātes novērtēšana 8
5.1. Jēru snieguma pārbaude 8
5.2. Vaislai audzējamo aitu un teķu snieguma pārbaude 9
5.3. Aitu māšu snieguma pārbaude 9
5.4. Vaislas teķu snieguma pārbaude 10
6. Ciltsgrāmatas kārtošanas metodika 11
6.1. Pamatnoteikumi 11
6.2. Atkāpe no ciltsgrāmatas kārtošanas metodikas 12
7. Vaislinieka sertifikāta reģistrēšana, izsniegšana un derīguma termiņa pagarināšana 12
8. Zootehniskā sertifikāta un izcelsmes apliecinājuma izsniegšanas kārtībā 13
9. Aitu skaits, kas nepieciešams ciltsdarba programmas īstenošanai 13
10. Audzēšanas programmas īstenošanas ģeogrāfiskā teritorija 13

.

Audzēšanas programmā lietoto terminu skaidrojums

(pamatojoties uz regulu (ES) Nr. 2016/1012)

Audzēšanas programma – sistemātisku darbību, tostarp vaislas dzīvnieku un to reproduktīvo produktu dokumentēšanas, selekcijas, audzēšanas un apmaiņas kopums, kas ir izstrādāts un tiek īstenots, lai saglabātu vēlamās fenotipiskās un/vai genotipiskās īpašības vaislas dzīvnieku mērķpopulācijā.

Audzētājs - fiziska vai juridiska persona, kas saskaņā ar audzēšanas programmu nodarbojas ar noteiktas šķirnes aitu audzēšanu.

Ciltsdarbs – saskaņā ar audzēšanas programmu īstenojams zootehnisko pasākumu kopums dzīvnieku ģenētisko un saimnieciski derīgo īpašību izkopšanai, kurā ietilpst pareiza uzskaite, snieguma pārbaude, izlase, atlase un ģenētiskās kvalitātes noteikšana

Ciltsgrāmata – datne vai cits datu nesējs, ko uztur šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrība un kurā ir pamatdaļa un viena vai vairākas papilddaļas tās pašas sugas dzīvniekiem, kuri neatbilst ierakstīšanai ciltsgrāmatas pamatdaļā.

Pārbaudes teķis - uzsākot vaislas darbību novērtēts teķis, kuram šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācija ir izsniegusi vaislinieka sertifikātu uz 1 gadu - pārbaudes laiku.

Pārraudzība - process, kas nodrošina kvantitatīvus un kvalitatīvus datus par lauksaimniecības dzīvnieku un tā produktivitāti un šo datu reģistrēšanu.

Pārraugs - fiziska persona, kura veic pārraudzību.

Sertificēts vaislinieks - teķis, kurš atbilst audzēšanas programmā noteiktajiem kritērijiem, un par ko ir saņemts izmantošanas sertifikāts. Vaislinieka sertifikātu izsniedz šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrība.

Snieguma pārbaude – process audzēšanas programmas īstenošanai, kas nodrošina kvantitatīvus datus par lauksaimniecības dzīvnieku, tā produktivitāti, eksterjeru, kā arī citus ģenētiskās kvalitātes noteikšanai nepieciešamos datus un šo datu reģistrēšanu.

Šķirne - dzīvnieku populācija, kas ir pietiekami viendabīga, lai to par atšķirīgu no citiem tās pašas sugas dzīvniekiem uzskatītu viena vai vairākas audzētāju grupas, kuras ir vienojušās minētos dzīvniekus, norādot zināmos to priekštečus, ierakstīt ciltsgrāmatās, lai atražotu to iedzimtās īpašības, audzēšanas programmā izmantojot reprodukciju, apmaiņu un selekciju.

Šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrība - audzētāju apvienība, audzētāju organizācija vai publiska struktūra, kuru dalībvalsts kompetentā iestāde atzinusi nolūkam īstenot audzēšanas programmu ar tīršķirnes vaislas dzīvniekiem, kuri ierakstīti vienā vai vairākās ciltsgrāmatās, ko minētā apvienība, organizācija vai struktūra uztur vai izveido.

Tīršķirnes vaislas dzīvnieks - dzīvnieks ar 100% attiecīgās šķirnes asinību, vai atbilst audzēšanas programmā norādītajām prasībām.

Vaislas dzīvnieks – tīršķirnes vaislas dzīvnieks, kas ierakstīts ciltsgrāmatas A sadaļā.

Vaislas materiāls – ir no vaislas dzīvniekiem mākslīgās reprodukcijas nolūkā savākta vai iegūta sperma, olšūnas vai embriji.

Vērtētājs - fiziska persona, kura ir saņēmusies sertifikātu un veic dažāda vecuma un dzimuma aitu vērtēšanu.

Zootehniskais sertifikāts – ir izcelsmes sertifikāts, apliecinājums vai komerciāla dokumentācija, ko par vaislas dzīvniekiem vai to reproduktīvajiem produktiem, izsniedz papīra vai elektroniskā formā un kurā sniegta informācija par vaislas dzīvnieku vai to reproduktīvo produktu ģenētisko izcelsmi, identifikāciju un - ja pieejams - par snieguma pārbaudes vai ģenētiskās ievērtēšanas rezultātiem.

IEVADS

Gaļas tipa šķirņu aitu ievešana no Eiropas Latvijā tika uzsākta 20. gadsimta beigās, ievedot Tekselas, Vācijas melngalves un Il-de-France šķirnes teķus. Teķus izmantoja krustošanai ar Latvijas tumšgalves (LT) šķirnes aitu mātēm.

Abu dzimumu gaļas tipa šķirņu aitas Latvijā ievestas 21. gs. sākumā. Importētas Sufolkas, Dorperas, Dorsetas, Tekselas, Oksforddaunas, Šarolē un Il-de-France šķirnes.

Oksforddaunas šķirnes aitu ievešana Latvijā uzsākta 2007. gadā, kad SIA „Mikaitas", Limbažu novadā, no Somijas ieveda 10 Oksforddaunas šķirnes jaunaitas, 1 teķi un 3 pārbaudes teķus. Šķirnes aitu ievešana turpinājās, un 2008. gadā SIA „Mikaitas" tika ievests 1 pārbaudes teķis un 3 jaunaitas, bet no Dānijas 2010. gadā ieveda 2 pārbaudes teķus, 1 aitu māti un 2 jaunaitas. Lielākais šķirnes aitu ievedums tika īstenots 2014. gadā SIA „Eko dārzs", ievedot 44 tīršķirnes Oksforddaunas aitas t.s. 42 aitu mātes un 2 vaislas teķus, un SIA „Mikaitas"- 8 teķus.

Latvijā Oksforddaunas šķirnes aitu populācijas pamatā ir ievestie vaislas dzīvnieki un to tīršķirnes pēcnācēji, kā arī LT šķirnes pakļaujošās krustošanas ceļā iegūtie 5. paaudzes pēcnācēji.

1. Audzēšanas programmas virsmērķis, mērķi un uzdevumi

1.1. Audzēšanas programmas virsmērķis

Oksforddaunas šķirnes aitu populācijas uzlabošana un pavairošana Latvijā.

1.2. Mērķi:

1) audzēt Oksforddaunas tīršķirnes aitas un teķus.
2) veidot, pēc ārējām pazīmēm un produktivitātes, tipiskus tīršķirnes aitu ganāmpulkus.

1.3. Uzdevumi:

1.1.1. izkopt aitu māšu produktivitāti, kas raksturīga Oksforddaunas šķirnes aitām Latvijā, sasniedzot auglību līdz 165% un jēru dzīvmasas pieaugumu diennaktī zīdīšanas periodā līdz 240 g;

1.1.2. audzējamās aitas un teķus izmantot vaislai, sasniedzot dzīvmasu aitām – 50 kg, teķiem – 65 kg;

1.1.3. izvēlēties pārošanai zemkājainā tipa aitas ar izteiktām gaļas produktivitāti raksturojošām eksterjera pazīmēm: platu, garu un dziļu ķermeni;

1.1.4. uzkrāt jēru muskuļaudu un taukaudu slāņa dziļuma mērījumus (ar ultrasonogrāfu pret 13. ribu). No 2024. pārraudzības gada iekļaut mērījumu rezultātus jēru un vaislas teķu snieguma pārbaudē.

1.1.5. aitu māšu aplecināšanā izmantot augstvērtīgus, sertificētus vaislas teķus Skrepi rezistentus vai selekcijai vēlamus vaislas teķus (genotips R1 vai R2).

2. Oksforddaunas aitu šķirnes raksturojums

Oksforddaunas aitu šķirne (angl. *Oxforddown*) izveidota Lielbritānijā 1830. gadā, Sautdaunas šķirnes aitu mātes krustojot ar Kostvaldas un Hempšīras *down* šķirnes teķiem. Pirmie ganāmpulki izveidoti Vitnijas pilsētas apkārtnē Oksfordšīrā, tur arī tika pieņemts šķirnes nosaukums *Oxford down* (latviski Oksfordas zemā). Šķirne turpmākos 50 gadus tika pilnveidota, un 20. gadsimta pirmajā pusē tā bija populārākā tēva šķirne krustojuma gaļas jēru ieguvei.

Oksforddaunas šķirne ir viena no lielākajām un smagākajām zemkājaino aitu šķirnēm. Aitas ir lielas, izturīgas, agri nobriest, ar izturīgiem kauliem un tipisku zemkājaino šķirņu uzbūvi (1. att.).

1. Att. Oksforddaunas šķirnes teķis Daniels (foto no SIA „Mikaitas" arhīva).

Oksforddaunas šķirnes dzīvniekiem ir vidēji gara galva, proporcionāla ķermeņa lielumam, tai jābūt samērīgai atbilstoši vīrišķīgai teķiem un sievišķīgai aitām. Galva ir apaugusi ar vilnu, bet purns ar segmatiem. Sejas daļa vienveidīgi tumša – tēraudpelēkā, tumši (šokolādes) brūnā vai melnā krāsā. Ausis vidēji garas, novietotas taisni uz sāniem, klātas ar vilnu vai segmatiem, kas saskan ar purna un kāju krāsu. Kakls izturīgs, proporcionāls, bez krokām, labi pieslēgts ķermenim. Pleci plati, labi muskuļoti. Krūšu kurvis ir plats un dziļš. Ribas labi attīstītas, ķermenis dziļš, slaids un garš ar taisnu vēdera līniju. Kājas ir īsas, taisnu stāvotni un klātas ar tumšiem segmatiem, pilnīgas un labi muskuļotas, pakaļkājas ar īpaši izceltu ārējo muskulatūru. Jēri ir stingri, slaidi un lieliskas kvalitātes. Vilna klāj visu ķermeni, tā ir balta, ciešu tekstūru, labas kvalitātes.

Aitu mātēm vidējā auglība 160 – 180%, pieaugušas aitas dzīvmasa 60 līdz 90 kg, vaislas teķi var svērt vairāk par 140 kg (1. tab.).

1. tabula

Oksforddaunas aitu šķirnes raksturojošie rādītāji

Pazīmes	Rādītāji
Dzīvmasa vaislas teķiem, kg	100 - 145
aitu mātēm, kg	60 - 90
Vilnas nocirpums vaislas teķiem, kg	5.0 – 7.0
aitu mātēm, kg	3.0 - 5.5
Vilnas smalkums, pēc Bredforda sistēmas, klase	46 - 50
Vilnas garums, cm	4.5 – 13.0
Aitu māšu auglība, %	160 - 180
Jēru masa pie dzimšanas, kg	4.0 – 6.0
Jēru dzīvmasas pieaugums diennaktī līdz 3 mēnešu vecumam, g	300 - 400

Vidēji 2 mēnešus veci tīršķirnes Oksforddounas jēri, kas dzimuši metienā pa vienam, var sasniegt, 24.5 kg (aitas) un 26.3 kg (teķi), metiena dzimuši pa divi, attiecīgi 18.6 kg un 20.0 kg.

Vilna pēc Bredfordas kvalitātes sistēmas 54-56 smalkuma klases, vidējais garums 10 – 13 cm, nocirpums 3.5-4.5 kg. Aitām un teķiem pieļaujami atsevišķi melnas krāsas vilnas matiņi un to sakopojumi vilnsegā, kā arī nelieli lāsumi uz purna.

Ganāmpulki izplatīti Lielbritānijā, ASV, Kanādā, Jaunzēlandē Nīderlandē, Dānijā, Somijā, Zviedrijā, Norvēģijā un Čehijā.

Latvijā audzēto Oksforddaunas šķirnes aitu māšu skaits, auglība un jēru dzīvmasa apkopota 2. tabulā.

2. tabula

Latvijā sasniegtie vidējie produktivitātes rādītāji Oksforddaunas šķirnes aitām

Pārraudzības gads	Aitu mātes		Jēri		
	skaits (uz pārraudzības gada beigām)	auglība, %	dzīvmasa pie dzimšanas, kg	koriģētā dzīvmasa 70 dienu vecumā, kg	dzīvmasas pieaugums diennaktī līdz vērtēšanai, g
2013/2014	66	158	3.6	19.9	234
2014/2015	93	146	3.8	19.9	228
2015/2016	116	152	3.8	19.8	230
2016/2017	133	162	3.7	18.6	211
2017/2018	**186**	**161**	**4.2**	**18.7**	**212**

(Pēc Lauksaimniecības datu centra informācijas)

Aitu māšu auglība pa gadiem variē no 146% līdz 162%, bet jēru vidējais dzīvmasas pieaugums diennaktī zīdīšanas periodā, no 211 g līdz 234 g, kas liecina, ka audzēšanas programmas mērķu sasniegšanai izvirzītie uzdevumu attiecībā uz aitu māšu auglību un jēru ātraudzību ir izpildāmi.

3. Aitu identifikācijas sistēma

Vienotas uzskaites sistēmas nodrošināšanai valstī ir izveidots dzīvnieku un ganāmpulku reģistrs, ko nodrošina Lauksaimniecības datu centrs (LDC).

Aitu identifikāciju nodrošina atbilstoši normatīvajiem aktiem par lauksaimniecības un akvakultūras dzīvnieku, to ganāmpulku un novietņu reģistrēšanas kārtību, kā arī lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanas kārtību.

Ne vēlāk kā 30 dienu laikā pēc piedzimšanas, jēru apzīmē abās ausīs, ieliekot krotālijas ar identitātes numuru.

Lai jaundzimušo jēru atpazītu, līdz apzīmēšanai tam var piešķirt kārtas numuru, ko uzkrāso uz sāniem, muguras, vai nodrošina cita veida identificēšanas iespējas, kas nav pretrunā ar dzīvnieku labturības prasībām.

4. Šķirnes aitu izcelsmes reģistrēšana

Aitu šķirni un šķirnību (asinību) nosaka, pamatojoties uz dokumentiem par izcelšanos (ciltskartīte, zootehniskais sertifikāts, ieraksti ciltsgrāmatā), kā arī, apskatot aitas, ārējā izskata atbilstību šķirnes aprakstam. Šķirnes aitu ieguvei izmanto **tīraudzēšanu,** tas ir aitu pārošanu vienas šķirnes ietvaros.

Oksforddaunas šķirnes aitu ieguvei ir izmantota arī Latvijas tumšgalves šķirnes aitu pakļaujošā (pārveidojošo) krustošana. Šajā gadījumā par tīršķirnes aitām uzskata tādas, kuras iegūtas, **četrās paaudzēs** izmantojot OX tīršķirnes teķus, **aitas pēc izskata un ražības atbilst vēlamajam tipam.**
Šķirnes aitu kvalitātes uzlabošanu veic mērķtiecīgas izlases un atlases ceļā.

5. Aitu snieguma pārbaude un ģenētiskās kvalitātes novērtēšana

Šķirnes aitām snieguma pārbaudi veic sertificēti speciālisti: pārraugi un vērtētāji. Tiek izmantoti dati par aitu izcelšanos, ķermeņa uzbūvi (eksterjeru), vilnsegas kvalitāti un produktivitāti. Iegūto novērtējumu izmanto ģenētiskās kvalitātes (punkti un klase) noteikšanai un mērķtiecīgai labāko dzīvnieku izlasei. Aitu vērtēšanai izmanto 3. tabulā apkopoto pazīmju vērtēšanas skalu.

3. tabula

Aitu snieguma pārbaudē izmantoto produktivitāti raksturojošo pazīmju vērtēšanas skala

Punkti	Vērtējums
10	**izcils**
9	**teicams**
8	**ļoti labs**
7	**labs**
6	**gandrīz labs**
5	vidējs
4	gandrīz vidējs
3	vājš
2	slikts
1	ļoti slikts

Visu dzimumu un vecuma grupu šķirnes aitu sniegumu vērtē, vadoties pēc biedrībā izstrādātās **instrukcijas snieguma pārbaudei un ģenētiskās kvalitātes noteikšanai gaļas tipa šķirņu aitām.**

5.1. Jēru snieguma pārbaude

Jēra novērtēšanu veic 60 – 95 dienu vecumā. Vērtēšanas laikā sertificēts pārraugs vai vērtētājs nosaka jēru dzīvmasu, nosverot ar precizitāti līdz 0.1 kg. Jēru novērtēšanas datums un dzīvmasa tiek reģistrēta kontroles lapā. Vērtētājs papildina kontroles lapu ar ierakstiem par vērtēšanas laikā identificētajām eksterjera kļūdām un nepilnībām**.**

Audzēšanas programmas īstenošanas laikā no 2019. - 2023. gadam, biedrības speciālisti, jēriem 60 līdz 95 dienu vecumā veiks muguras garā muskuļa un taukaudu slāņa dziļuma mērījumus ar ultrasonogrāfu (pret 13. ribu), un reģistrēs tos kontroles lapā. Iegūtie rezultāti tiks uzkrāti, bet pēc iegūto datu analīzes, 2024. gadā tiks iekļauti jēru un vaislas teķu snieguma pārbaudē.
Vēlams, lai nākamajai vaislas aitu mātei dzemdību gaita visās atnešanās reizēs būtu atzīmēta kā viegla (apzīmēšanas aktā atzīmēts kā 1, vai elektroniski – 1 dzemdības bez palīdzības).

Jēra ģenētiskās kvalitātes noteikšanai, aitu mātes auglības un jēra dzīvmasas vērtējums 70 dienu vecumā tiek summēts (4. tab.).

4. tabula

Jēru snieguma un ģenētiskās kvalitātes novērtējums

Punkti	Vērtējums	Klase	Izmantošanas virziens (atskaitē ieraksts izmantošana vaislai - V, gaļas ganāmpulkam - G, kaušanai – K)	
			V (teķis)	S (aita)
16 un vairāk	teicams	Elite	V	V
14 - 15	ļoti labs	I	G	V
12 - 13	labs		K	V
Līdz 11	gandrīz labs	Br	K	K

Ņemot vērā nelielo OX tīršķirnes aitu skaitu, vaislai tiks atstātas arī aitas, ar vērtējumu ne mazāku par 12 punktiem.
Teķu kopvērtējums ne mazāks par 16 punktiem – El klase.

5.2. Vaislai audzējamo aitu un teķu snieguma pārbaude

Audzējamās aitas un teķus novērtē **8 – 18 mēnešu vecumā**, sasniedzot vismaz 75% no pieaugušas aitas vai teķa dzīvmasas teķim jāsver vismaz 65 kg, aitai vismaz 50 kg.

LDC tiek sagatavotas audzējamo aitu un teķu kontroles lapas. Vaislai audzējamām aitām un teķiem, divi vērtētāji novērtē vilnas kvalitāti, eksterjeru un muskuļojumu.

Aizpildītās kontroles lapas tiek nosūtītas uz LDC, kur tiek veikta tālākā datu apstrāde un iegūts audzējamo aitu un teķu ģenētiskās kvalitātes novērtējums – kopvērtējums punktos un klase (5. tab.).

5. tabula

Audzējamo aitu un teķu snieguma ģenētiskās kvalitātes novērtējums

Punkti	Vērtējums	Klase	Izmantošanas virziens (atskaitē – izmantošana vaislai (V), gaļas ganāmpulkam (G), kaušanai (K)	
			V (teķis)	S (aita)
21.0 un vairāk	teicams	El	V	V
19.0-20.0	labs	I	G	V
līdz 18.0	gandrīz labs	B	K	K

Vaislai audzējamo teķu kopvērtējums ne zemāks par 21 punktu, turklāt neviena no pazīmēm nedrīkst būt novērtēta zemāk par 7 punktiem.
Vaislai audzējamo aitu vērtējums ne zemāks par 19 punktiem, turklāt vilnas un muskuļojuma kvalitātes vērtējums - ne zemāks par 6 punktiem, bet eksterjera vērtējums – ne zemāks kā 7 punkti.

5.3. Aitu māšu snieguma pārbaude

Pamatojoties uz kontroles lapās un dzīvnieku reģistrā izdarītajiem ierakstiem, LDC aitu mātes katru gadu novērtē pēc šādām pazīmēm: auglības visā tās izmantošanas laikā (%) un jēru dzīvmasas (vērtējot jērus 60-95 dienu vecumā), kas koriģēta uz 70 dienu vecumu (kg). Aitu māšu snieguma pārbaudes rezultātus apkopo kopvērtējuma punktos un klasē, ko izmanto kā ģenētiskās kvalitātes novērtējumu (6. tab.).

6.tabula

Aitu māšu snieguma un ģenētiskās kvalitātes novērtējums

Punkti	Vērtējums	Klase	Izmantošanas virziens
16.0 un vairāk	teicami	El	ciltskodola grupa (atskaites lapā ieraksts C)
14.0 – 15.9	loti labi	I	vaislas aitu ieguvei (atskaites lapā ieraksts V)
12.0 – 13.9	labi	II	vaislas aitu ieguvei (atskaites lapā ieraksts V)
Līdz 11.9	gandrīz labi	Brāķis	izmantojamas gaļas jēru ieguvei (atskaites lapā ieraksts K)

Vaislas jēru ieguvei izmanto aitu mātes, kuru vērtējums nav zemāks par 12 punktiem.

Pēc tam, kad aitu māte ir sasniegusi El klases vērtējumu (ne agrāk kā pēc 2. atnešanās reizes), vērtējums tiek saglabāts visu tās atlikušo izmantošanas laiku!

5.4. Vaislas teķu snieguma pārbaude

Vaislas teķu novērtēšanu pēc pēcnācēju ieguves veic LDC, izmantojot datu bāzē **audzētāja** reģistrēto informāciju par aplecināšanai nozīmētajām aitu mātēm, to atnešanās datiem un reģistrētajiem jēriem.

Vaislas teķu snieguma pārbaudē iegūto vērtējumu pēc aplecināto (grūsno) aitu māšu īpatsvara un jēru ieguves, apvieno kopvērtējumā (7.tab.)

Ja vaislas teķim lecināšanai izveidota grupa no audzējamām aitām (100% jaunaitas) vai jauktā grupa no audzējamām aitām (vismaz 50%) un dažāda vecuma aitu mātēm, un pēc atnešanās datiem vidējā jēru ieguve ir mazāka par 1.5 jēriem, jēru ieguves novērtēšanai izmanto koeficientu 1.5 un vērtējums – 7 punkti.

Vaislas teķus turpmāk izmanto vaislas jēru ieguvei, ja tā kopvērtējums nav mazāks par 14 punktiem.

7.tabula

Vaislas teķu snieguma un ģenētiskās kvalitātes novērtējums (1)

Punkti	Klase	Izmantošanas virziens
14.0 un vairāk	El	atskaitē ieraksts – V, izmantot vaislai
12.0 - 13.0	I	atskaitē ieraksts - G, izmantot gaļas jēru ieguvei
Līdz 11.0	Br	atskaitē ieraksts - K, realizēt gaļai

Teķiem, no kuriem pārraudzības gadā nav iegūti pēcnācēji, bet viņi jau ir vērtēti, saglabā iepriekšējo vērtējumu.

Pārbaudes teķa statusu var saglabāt 2 pārraudzības gadus, ja teķi pirmo reizi izmanto kā rezerves teķi.

Vaislas teķim reģistrē datus par pēcnācēju (jēru) nobarošanu (dzīvmasas pieaugums diennaktī), muguras garā muskuļa un taukaudu slāņa dziļumu pret 13 ribu (ultrasonogrāfijas mērījums). Teķu pārbaudi pēc pēcnācēju nobarošanas datiem veic ne tikai stacijā, bet arī uz vietas aitu audzētāja ganāmpulkā. **Iegūtie rezultāti no 2024. gada tiks iekļauti vaislas teķu ģenētiskās kvalitātes noteikšanā.**

Vaislas teķa pēcnācēju dzīvmasas pieauguma diennaktī vērtējums nevar būt mazāks par 7 punktiem. Pēc vaislas teķu snieguma pārbaudē iekļauto pēcnācēju kontrolnobarošanas rezultātiem, kopējais vērtējums, lai teķi turpmāk izmantotu vaislai, nedrīkstēs būt mazāks par 21 punktu (8. tabula).

8. tabula

Vaislas teķu snieguma vērtējums (2)

Punkti	Klase	Izmantošanas virziens
21.0 un vairāk	El	atskaitē ieraksts – V, izmantot vaislai
19.0 - 20.0	I	atskaitē ieraksts – G, izmantot gaļas jēru ieguvei
Līdz 18.0	Br	atskaitē ieraksts – K, realizēt gaļai

Teķis uzlabotāja statusu saņem, ja kopējais novērtējums nav zemāks par 22 punktiem (El kl. U). Teķus uzlabotājus izmanto vaislinieku ieguvei.

Vaislas teķim, kurš pārbaudīts pēc pēcnācēju kvalitātes, sasniegtais El klases vērtējums tiek saglabāts visā tā izmantošanas laikā.

6. Ciltsgrāmatas kārtošanas metodika

6.1. Pamatnoteikumi

Ciltsgrāmata ir informācijas krājums par aitu un teķu izcelšanos, produktivitāti un ciltsvērtību. Ciltsgrāmatā ieraksta novērtētus vaislas dzīvniekus ar šķirnei atbilstošu zināmu izcelsmi un eksterjeru.

Ciltsgrāmatu kārto šķirnes aitu audzētāju biedrība.

Ciltsgrāmatu izmanto:

1) ciltsdarba analīzei;
2) labāko dzīvnieku izlasei un pāru atlasei;
3) turpmāko ciltsdarba uzdevumu noteikšanai.

Ciltsgrāmatai ir divas daļas, pamatdaļa - A daļa un papilddaļa – B.

Pamatdaļā uzņem visus dzīvos dzīvniekus, kuriem ir šķirnei atbilstoša izcelsme trīs priekšteču paaudzēs. Ciltsgrāmatas pamatdaļā uzņem arī dzīvnieka vecākus un vecvecākus, kas var būt arī likvidēti vai krituši.

Ciltsgrāmatas pamatdaļa ir sadalīta divās klasēs, A1 un A2.

A1 klasē ieraksta dzīvniekus ar atbilstošu izcelsmi un audzēšanas programmas prasībām atbilstošu produktivitāti (9. tabula). Ciltsgrāmatas A1 klasē var ierakstīt aitu mātes pēc pirmās atnešanās, ja metienā piedzimuši divi, vai vairāk jēru. Ciltsgrāmatas A1 klasē ieraksta aitu mātes pēc pirmās atnešanās, kuru pēcnācēji piedzimuši kā dvīņi vai trīņi.

Pamatdaļas A2 klasē ieraksta jērus, audzējamās aitas un teķus, aitu mātes un vaislas teķus, kuriem ir atbilstoša izcelsme un ir veikta snieguma pārbaude. A2 daļas dzīvnieki var tikt uzņemti A1 klasē, pēc tam, kad sasniegti 9. tabulas produktivitātes rādītāji.

9. tabula

Šķirnes aitu un teķu minimālās produktivitātes pazīmes un Skrepi genotips ierakstīšanai ciltsgrāmatas A1 klasē

Produktivitātes pazīmes	Teķi	Aitas
Jēri ieguve no vienas mātes	1.6	x
Auglība	x	150
Kopvērtējuma klase	El	El vai I
Skrepi genotips	R1, R2	R1, R2

B daļas sieviešu dzimtas pēcnācēji var tikt uzņemti ciltsgrāmatas pamatdaļā (A), ja tēvs, tēva tēvs un mātes tēvs ir uzņemti tās pašās šķirnes ciltsgrāmatas pamatdaļā, bet māte un mātes māte ir uzņemti tās pašas šķirnes ciltsgrāmatas papilddaļā (B).

Ar zootehnisko sertifikātu no ārvalstīm ievestie šķirnes dzīvnieki tiek uzņemti ciltsgrāmatas pamatdaļā (A), daļā ar zināmu izcelsmi divās priekšteču paaudzēs.

Ciltsgrāmatas papilddaļā (B) uzņem Oksforddaunas šķirnes aitas ar izcelsmes apliecinājumu un šķirnei atbilstošu izcelsmi vismaz trīs priekšteču paaudzēs un šķirnei atbilstošu vizuālo izskatu.

6.2. Atkāpe no ciltsgrāmatas kārtošanas metodikas

Atsaucoties uz Eiropas Parlamenta un padomes regula (ES) 2016/1012 un atkāpjoties no audzēšanas programmas 6.1. punkta, Oksforddaunas šķirnes vaislinieki, kuri tika ievesti līdz 2018. gada 1. novembrim ar šķirnes audzētāju organizācijas apstiprinātu izcelsmes dokumentu un ar zināmu izcelsmi vismaz vienā priekšteču paaudzē, tika uzņemti un saglabā Latvijas tumšgalves (LT) šķirnes ciltsgrāmatas pamatdaļas piešķirto numuru, kā arī to pēcteči tika uzņemti LT šķirnes ciltsgrāmatā.

Oksforddaunas šķirnes aitu audzētāju ganāmpulkos, kuros līdz 2018. gada 1. novembrim mērķtiecīgi izmantoja Oksforddaunas šķirnes vaisliniekus pakļaujošajā krustošanā ar LT šķirnes aitu mātēm (teķi uzņemti LT šķirnes ciltsgrāmatas A pamatdaļā), iegūtās OX šķirnes aitas var tikt ierakstītas ciltsgrāmatas papilddaļā (B).

No 2018. gada 1. novembra, izmantojot Oksforddaunas tīršķirnes vaisliniekus ar LT šķirnes ciltsgrāmatas Nr., to tīršķirnes pēcnācēji ar zināmu izcelsmi trīs priekšteču paaudzēs tiek uzņemti OX šķirnes ciltsgrāmatas pamatdaļā, bet papilddaļā (B) uzņem OX šķirnes aitas ar zināmu izcelsmi vismaz divās priekšteču paaudzēs.

7. Vaislinieka sertifikāta reģistrēšana, izsniegšana un derīguma termiņa pagarināšana

Vaislinieka sertifikātu reģistrē un izsniedz šķirnes aitu audzētāju biedrība. Uzsākot vaislas darbību, teķim tiek reģistrēts pārbaudes sertifikāts līdz 1 gadam, kurā iegūst novērtējumu. Teķis ir ierakstīts vai atbilst ierakstīšanai ciltsgrāmatas pamatdaļā (A2).

Lai reģistrētu sertifikātu, vaislinieka vai vaislas materiāla īpašnieks iesniedz šķirnes aitu audzētāju biedrībai:

1. Iesniegumu vaislinieka sertifikāta reģistrēšanai;
2. Ārzemēs iepirktajam vaisliniekam, zootehniskā sertifikāta kopiju izsniedzējas valsts oriģinālvalodā un tā tulkojumu valsts valodā;
3. Veselības sertifikāta kopiju, ja vaislinieku un tā vaislas materiāls iepirkts citā valstī.

Biedrība mēneša laikā pēc iesnieguma saņemšanas izvērtē saņemtos dokumentus un reģistrē vaislinieka sertifikātu, vai paziņo par atteikumu.

Lai pagarinātu sertifikāta derīguma termiņu, persona ne vēlāk kā 30 dienas pirms sertifikāta derīguma termiņa beigām iesniedz organizācijai:

1. Iesniegumu vaislinieka sertifikāta pagarināšanai;
2. Maedi-Visna izmeklējuma rezultātus, ja vaislinieks nav no M3 statusa novietnes.

Ja vaislinieka novērtējums atbilst audzēšanas programmā noteiktajām prasībām, sertifikāta derīguma termiņš tiek pagarināts uz 5 gadiem, saglabājot pirmo reizi izsniegtā sertifikāta kārtas numuru.

Biedrība LDC datu bāzē reģistrē informāciju par sertificētajiem vaisliniekiem, un sertificēto vaislas materiālu.

Pēc īpašnieka pieprasījuma biedrība 10 dienu laikā izsniedz vaislinieka vai vaislas materiāla sertifikātu dokumenta formā.

LDC nodrošina publisku informācijas pieejamību par sertificēto vaislinieku vai sertificēta vaislas materiāla izcelsmi un ģenētisko kvalitāti.

8. Zootehniskā sertifikāta un izcelsmes apliecinājuma izsniegšanas kārtībā

Zootehnisko sertifikātu sagatavo visu vecumu un dzimumu aitām, kuras uzņemtas vai atbilst uzņemšanai ciltsgrāmatas pamatdaļā (A).

Ja dzīvnieks ir uzņemts ciltsgrāmatā, vaislas dzīvnieku apritei Latvijas teritorijā, zootehniskais sertifikāts nav nepieciešams.

Zootehniskā sertifikāta saņemšanai audzētājs iesniedz biedrībai pieteikumu, kurā norāda vaislas aitu identitātes Nr. un valsti, uz kuru plānots aitas pārdot.

Biedrība pārbauda iesniegtās informācijas atbilstību prasībām un mēneša laikā pieņem lēmumu par zootehniskā sertifikāta izsniegšanu.

Ja sertifikāta izsniegšana tiek atteikta, biedrība izsniedz audzētājam rakstisku atteikumu, kurā norāda atteikuma iemeslus.

Izcelsmes apliecinājumu sagatavo visu vecumu un dzimumu aitām, kuras neatbilst ciltsgrāmatas pamatdaļas uzņemšanas nosacījumiem, bet tās plānots pārdot citam audzētājam.

Apliecinājuma saņemšanai audzētājs iesniedz biedrībai pieteikumu, kurā norāda aitu identitātes Nr.

Biedrība pārbauda iesniegtās informācijas atbilstību LDC ciltsdarba un pārraudzības informācijas datu bāzē, un mēneša laikā pieņem lēmumu par izcelsmes apliecinājuma izsniegšanu. Ja izcelsmes apliecinājuma izsniegšana tiek atteikta, biedrība izsniedz audzētājam rakstisku skaidrojumu, kurā norāda atteikuma iemeslus.

9. Aitu skaits, kas nepieciešams ciltsdarba programmas īstenošanai

Oksforddaunas šķirnes aitu audzēšanas programmas īstenošanai nepieciešamais minimālais tīršķirnes aitu māšu skaits - 40, un sertificētu neradniecisku vaislas teķu skaits - 3, paredzot, ka vienā ganāmpulkā ir vismaz 20 ciltsgrāmatas pamatdaļā uzņemtas vai uzņemšanai atbilstošas aitu mātes un viens tīršķirnes vaislas teķis.

10. Audzēšanas programmas īstenošanas ģeogrāfiskā teritorija

Oksforddaunas audzēšanas programmu īsteno Latvijas Republikas teritorijā.